

สุริยสูตร

[๖๓] สันยหีนัง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อัมพปาลีวัน ใกล้พระนครเว
สาลี ณ ที่

นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกริวกุชทั้งหลายว่า ดูกรริวกุชทั้งหลาย ริวกุชเหล่า
นั้นอยู่ลับพระผู้มี

พระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรริวกุชทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง
ไม่ยั่งยืน ไม่

น่าชื่นชม นี่เป็นกำหนดควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรหลุดพ้น ในสังขาร
ทั้งปวง ดูกร

ริวกุชทั้งหลายขุนเขาสีเขร โดยยาว ๘๔,๐๐๐ โยชน์ โดยกว้าง ๘๔,๐๐๐ โยชน์
หยั่งลงใน

มหาสมุทร ๘๔,๐๐๐ โยชน์ สูงจากมหาสมุทรขึ้นไป ๘๔,๐๐๐ โยชน์ มีกาลบาง
คราวที่ฝนไม่ตก

หลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี เมื่อฝนไม่ตก พืชคาม ภูตคามและ
ดิณชาติที่

ใช้เขี่ยา ป่าไม้ใหญ่ ย่อมเฉา เหี่ยวแห้ง เป็นอยู่ไม่ได้ จันใด สังขารก็ฉนั้น เป็น
สภาพ

ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่น่าชื่นชม นี่เป็นกำหนดควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด
ควรหลุดพ้น

ในสังขารทั้งปวง ฯ

ดูกรริวกุชทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน
พระอาทิตย์ดวง

ที่ ๒ ปรากฏ เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๒ ปรากฏ แม่น้ำลำคลองทั้งหมด ย่อมงวด
แห้ง ไม่มีน้ำ

จันใด สังขารก็ฉนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง ...ควรหลุดพ้น ฯ

ดูกรริวกุชทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน
พระอาทิตย์ดวง

ที่ ๓ ปรากฏ เพราะอาทิตย์ดวงที่ ๓ ปรากฏ แม่น้ำสายใหญ่คือ แม่น้ำคงคา
ย่อม

ฉริวดี สรรพ มหิ ทั้งหมดย่อมงวดแห้ง ไม่มีน้ำ จันใดดูกรริวกุชทั้งหลาย สังขาร

ทั้งหลาย

ก็ฉันนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง ... ควรหลุดพ้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน

พระอาทิตย์ตม

ที่ ๔ ปราภฏ เพราะพระอาทิตย์ตมที่ ๔ ปราภฏ แม่น้ำสายใหญ่ๆ ที่ไหลมารวม
กันเป็นแม่น้ำ

ใหญ่ คือแม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรรพหี ทั้งหมดย่อมขาดแห้ง ไม่มีน้ำ จันใด

ดกร

ภิกษุทั้งหลาย จัณฐกรทั้งหลายก็ฉันนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง ... ควรหลุดพ้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน

พระอาทิตย์ตม

ที่ ๕ ปราภฏ เพราะพระอาทิตย์ตมที่ ๕ ปราภฏ น้ำในมหาสมุทรลึก ๑๐๐ โยชน์
ก็ดี ๒๐๐ โยชน์

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑๕ อังคตนิภาย สัตตก-อฏฺฐก-นวกนิบาต - หน้าที่ 85
กิตติ ๓๐๐ โยชน์กิตติ ๔๐๐ โยชน์กิตติ ๕๐๐ โยชน์กิตติ ๖๐๐ โยชน์กิตติ ๗๐๐ โยชน์กิตติ
ย่อมมาดลง
เหลืออยู่เพียง ๗ ขั้วตันตาลก็มี ๖ ขั้วตันตาลก็มี ๕ ขั้วตันตาลก็มี ๔ ขั้วตันตาล
ก็มี ๓ ขั้วตันตาล
ก็มี ๒ ขั้วตันตาลก็มี ขั้วตันตาลเดียวก็มี แล้วยังจะเหลืออยู่ ๗ ขั้วคน ๖ ขั้วคน ๕
ขั้วคน
๔ ขั้วคน ๓ ขั้วคน ๒ ขั้วคน ขั้วคนเดียว ครึ่งขั้วคน เพียงเอา เพียงเข้า เพียง
แค่ข้อเท้า
เพียงในรอยเท้าโค ดูรวิกาสุตทั้งหลาย น้ำในมหาสมุทรยังเหลืออยู่เพียงในรอย
เท้าโคในถิ่นนั้นๆ
เปรียบเหมือนในฤดูแล้ง เมื่อฝนมรสุมใหญ่ๆ ตกลงมา น้ำเหลืออยู่ในรอยเท้าโค
ในถิ่นนั้นๆ
จะนั้น เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๕ ปราภว น้ำในมหาสมุทรนั้นเพียงข้อนิ้วก็ไม่มี
ขึ้นได้ ดูการ
วิกาสุตทั้งหลาย สังขารทั้งหลายก็ฉนั้นนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง ... ควรหลุดพ้น ฯ
ดูรวิกาสุตทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่องไปแห่งกาลนาน
พระอาทิตย์
ดวงที่ ๖ ปราภว เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๖ ปราภว แผ่นดินใหญ่และขุนเขา
สิ้นธุระ ย่อมมี
กลุ่มควันพลุ่งขึ้น เปรียบเหมือนนายช่างข้อเผาค้อนที่ปั้นได้แล้ว ย่อมมีกลุ่มควัน
พลุ่งขึ้น จะนั้น
ดูรวิกาสุตทั้งหลาย สังขารทั้งหลายก็ฉนั้นนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง ... ควรหลุดพ้น
ฯ
ดูรวิกาสุตทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่องไปแห่งกาลนาน
พระอาทิตย์
ดวงที่ ๗ ปราภว เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๗ ปราภว แผ่นดินใหญ่และขุนเขา
สิ้นธุระ ไฟะติด
ทั่วทุกาใช้ช่วง มีแสงเพลิงเป็นอันเดียวกัน เมื่อแผ่นดินใหญ่และขุนเขาสิ้นธุระไฟ
เผาสุกโชน
สมทบเอาเปลวไฟพุ่งไปจนถึงพรหมโลก เมื่อขุนเขาสิ้นธุระไฟเผาสุกโชนกำลัง

ทะเลสาบ ฤกกอง

เพลิงใหญ่เผาทั้งหมดตลอดแล้ว ยอดเขาแห่งนี้ขนาด ๑๐๐ โยชน์ ๒๐๐ โยชน์ ๓๐๐ โยชน์

๔๐๐ โยชน์ ๕๐๐ โยชน์ ย่อมทั้งทะเลสาบ เมื่อแผ่นดินใหญ่และขุนเขาสีเขียวจากไฟเผาผลาญอยู่

ย่อมไม่ปรากฏที่เก่าและเขม่า เปรียบเหมือนเมื่อเนยใสหรือน้ำมันจากไฟเผาผลาญอยู่ ย่อมไม่

ปรากฏที่เก่าและเขม่า ฉะนั้น ดุริยทุกสิ่งทุกอย่าง สังขารทั้งหลายก็ฉนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง

ไม่ยั่งยืน ไม่เป็นที่นิยม ควรจะเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรหลุดพ้น ในสังขารทั้งปวง

ดุริยทุกสิ่งทุกอย่าง ในข้อนั้น ใครจะรู้ใครจะเชื่อว่า แผ่นดินนี้และขุนเขาสีเขียวจากไฟไหม้

พินาศไม่เหลืออยู่ นอกจากอริยสัจธรรมที่มองเห็นแล้ว (โสดาบัน) ฯ

ดุริยทุกสิ่งทุกอย่าง เรื่องเคยมีมาแล้ว ศาสดาข้อสุเนตตะเป็นเจ้าลัทธิ

ปราศจากความ

กำหนัดในภาม ก็ศาสดาข้อสุเนตตะนั้น มีสมาธิอยู่หลายร้อย เธอแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑๕ อังคุตตรนิกาย สังคห-อฏฺฐก-นวกนิบาต - หน้า 86
เพื่อความเป็สหายแห่งเทวดาชั้นพรหมโลก และเมื่อสุนตตคาสดกแสดงธรรม
เพื่อความเป็น
สหายแห่งเทวดาชั้นพรหมโลก สากวเหล่าได้รู้ทั่วถึงคำสอนได้หมดทุกอย่ง
สากวเหล่านั้น
เมื่อตายไป ก็เข้าถึงสคติ พรหมโลก ส่วนสากวเหล่าได้ยังไม่รู้ทั่วถึงคำสอนได้
หมดทุกอย่ง
สากวเหล่านั้นเมื่อตายไป บางพวเข้าถึงความเป็สหายแห่งเทวดาชั้นปรินิมิต
วสัสนี
บางพวเข้าถึงความเป็สหายแห่งเทวดาชั้นนิมมานรดี บางพวเข้าถึงความเป็น
สหายแห่งเทวดา
ชั้นดุสิต บางพวเข้าถึงความเป็สหายแห่งเทวดาชั้นยามา บางพวเข้าถึงความ
เป็สหายแห่ง
เทวดาชั้นดาวดึงส์ บางพวเข้าถึงความเป็สหายแห่งเทวดาชั้นลาตุมหาราช
บางพวเข้าถึง
ความเป็สหายแห่งกษัตริย์มหาคาล บางพวเข้าถึงความเป็สหายแห่ง
พราหมณ์มหาคาล
บางพวเข้าถึงความเป็สหายแห่งคฤหบดีมหาคาล ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล สุนตตคาสดกมีความคิดเห็นว่า การที่เราจะ
พึงเป็นผู้
มีสติเสมอกับสากวทั้งหลายในสัณปรายภพไม่สมควรเลย ฉะนั้นเราควรจะเจริญ
เมตตากให้ยิ่ง
ขึ้นไปอีก ครั้งนั้นแล สุนตตคาสดกจึงได้เจริญเมตตาคิตตลอด ๗ ปี แล้วไม่มาสู่
โลกินตลอด ๗
สังวัฏฏวิภววัฏฏีป เมื่อโลกิวัตเข้าถึงพรหมโลกชั้นอนัญสระ เมื่อโลกิเจริญเข้า
ถึงนิมมานพรหม
ที่ว่าง ในนิมมานนั้น สุนตตคาสดกเป็พรหม เป็นผู้กมมหาพรหม เป็ใหญ่ ไม่มี
ใครยิ่งกว่า
รู้เห็นเหตุการณโดยถ่องแท้ เป็ผู้มีอำนาจมาก เกิดเป็ผู้กาสักกะจอมเทวดา๗
ครั้ง เป็
พระเจ้าจักรพรรดิผู้ตั้งอยู่ในธรรม เป็พระธรรมราชา มีสมุทรทั้ง ๔ เป็ขอบเขต

ผู้ได้ชัยชนะ

สงคราม สถาปนาประชาชนไว้เป็นปึกแผ่นมั่นคง พรั่งพร้อมด้วยรัตนะ ๗

ประการ หลายร้อยครั้ง

พระราชโอรสของพระเจ้าจักรพรรดินั้น ล้วนแต่องอาจ กล้าหาญ ชาญชัย ยี่สิบ
ศัตรูได้

พระเจ้าจักรพรรดินั้นทรงปกครองปฐพีแผ่เขต อันนิมิตกาลสุขเกษมเป็นขอบเขต ไม่
ต้องใช้อาวุธ

ไม่ต้องใช้ศัสตรา ใช้ธรรมปกครอง ดุริยิกะทั้งหลาย สุนะตคาสตานันเด

โมกษะนิมิต

ดำรงมั่นอยู่อย่างนั้น แต่ก็ไม่พ้นจากชาติ ชรา พยาธิ มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โศกและอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่พ้นจากทุกข์ได้ ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะ
ยังไม่ตรัสรู้

ไม่ได้แทงตลอดธรรม ๔ ประการ ๔ ประการเป็นไฉน คือ อริยศีล ๑ อริยสมาธิ

๑ อริยปัญญา ๑

อริยนิมิต ๑ ดุริยิกะทั้งหลาย อริยศีลอริยสมาธิ อริยปัญญา อริยนิมิต เราตรัสรู้
แล้ว

แทงตลอดแล้ว เราถอนตัวในไฟได้แล้ว ตัณหาอันเป็นเครื่องนำไปสู่ทุกข์
แล้ว บัดนี้

ภาพใหม่ไม่มี ฯ

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฏฐก-นวกนิบาต - หน้าที่ 87

พระผู้มีพระภาคผู้สุตตสาสดา ครั้นตรัสสวैयाกรณภาษิตีลลงแล้ว จึงได้
ตรัสสาธก

ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ธรรมเหล่านี้ คือ ศีล สมถิ ปญญาและมิต้อย่างยิ่ง

พระโคตมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดา ผู้มี

พระจักษุ ทรงรู้ยิ่งด้วยประการดังนี้แล้ว ตรัสพยากรณ์ ๔

ประการแก่มิทุกขทั้งหลาย ทรงกระทำที่สุดทุกข์แล้ว

ปรินิพพาน ฯ

จตุตถที่ ๒

นกรสูตร

[๖๔] ดูกมิกษุทั้งหลาย ในกาลใด ปัจฉันทนครของพระราชา ป้องกันไว้ได้
ด้วย

เครื่องป้องกัน ๓ ประการ และอาหาร ๔ ประการได้ตามความปรารถนาได้
โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก

ในกาลนั้น เรากล่าวว่า ศัตรูหมู่ปัจฉาสมิตภายนอกทำอันตรายปัจฉันทนครของ
พระราชาไม่ได้

เครื่องป้องกัน ๓ ประการเป็นไฉนคือในปัจฉันทนครของพระราชา มีสระเนียด
ขุดหลุมฝังลูก

ไม่ทันใด นี่เป็นเครื่องป้องกันนครประการที่ ๑ สำหรับคุ้มภัยภายในและ
ป้องกันอันตราย

ภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีคูขุดลึกและกว้าง นี่เป็นเครื่องป้องกันนครประการที่ ๒
สำหรับ

คุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีทางเดินตามคูได้รอบ ทั้งสูงและกว้างนี้เป็นเครื่องป้องกัน
นคร

ประการที่ ๓ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีการสะสมอาวุธไว้มาก ทั้งที่เป็นอาวุธแหลมยาวและอาวุธ
คม นี่เป็น

เครื่องป้องกันนครประการที่ ๔ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตราย

ภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง ตั้งกองทัพบกไว้มาก คือ พลช้าง พลม้า พลรถ พลธนู กองเรือ
ธง
กองจัดกระบวนทัพ กองสังหาร กองเสนาธิการ กองตะลุมบอนเหมือนช้างที่วิ่ง
เข้าสู่สงคราม

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฺฐก-นวกนิบาต - หน้าที่ ๘๘
กองทหารทลาย กองทหารไล่หะ กองเกราะหนัก กองทหารทาส นี่เป็นเครื่อง
ป้องกันนคร

ประการที่ ๕ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีทหารยามลาดสามารถดี ห้ามไม่ให้คนที่ไม่รู้จักเข้า
อนุญาตให้คนเข้า

รู้จักเข้า นี่เป็นเครื่องป้องกันนครประการที่ ๖ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกัน
อันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีกำแพงที่สูงและกว้าง พร้อมด้วยป้อมก่ออิฐถือปูนดีนี่เป็น
เครื่อง

ป้องกันนครประการที่ ๗ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ป้อม
จันทนครมีการ

ป้องกันดี ด้วยเครื่องป้องกัน ๗ ประการนี้แล ฯ

ป้อมจันทนครทหาร ๔ ประการ ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก
ไม่ลำบาก

เป็นโฉม คือในป้อมจันทนครของพระราชมีการสะสมหญ้า ไม้ และน้ำไว้มาก
เพื่อความอุ่นใจ

ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งชนภายใน และป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีการสะสมข้าวสาลี (ข้าวเจ้า) และข้าวเหนียวไว้มาก เพื่อ
ความอุ่นใจ

ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งชนภายใน และป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีการสะสมงา ถั่วเขียว ถั่วทอง และอปรณชาติไว้มาก
เพื่อความ

อุ่นใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งชนภายใน และป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีการสะสมผ้าไว้มาก คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง
น้ำอ้อย

เกลือ เพื่อความอุ่นใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งชนภายใน และป้องกัน
อันตราย

ภายนอก ฯ

ป้อมจันทนคร ทหาร ๔ ประการได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่
ลำบาก ดุจร

วิสุทธิกษัตริย์ ในกาลใด ปัจฉิมตนครของพระราชำปองกันไว้ได้ด้วยเครื่องป้องกัน
๗ ประการนี้

และอาภรณ์ ๔ ประการได้ตามความปรารถนาได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ในกาล
นั้น เรากล่าวว่า

ศัตรูหมู่ปัจฉิมิตร์ไม่ทำอันตรายได้ ฯ

ดูกรวิสุทธิกษัตริย์ ฉะนั้นเหมือนกันแล ในกาลใด อริยสภาประกอบพร้อม
ด้วย

สัทธรรม ๗ ประการ และเป็นผู้มีปกติได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่
ลำบาก ซึ่งญาณ ๔

อันมีในจิตตัง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ในกาลนั้น เรากล่าวว่ามารผู้มีบาป
ทำอันตราย

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๓ ทีฆนิกาย ปาฏิการก - หน้าที่ 43
๓ จักกวัตติสูตร (๒๖)

[๓๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เมืองมาตุลาในแคว้นมคธ ณ ที่
นั้นแล พระผู้มี
พระภาคตรัสเรียกริกาทุกแห่งหลาย ๆ ดูกิริกาทุกแห่งหลาย ๆ
ริกาเหล่านั้นมาสู่พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตั้งชื่อว่า
ดูกิริกาทุกแห่งหลาย เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง อย่างอื่นสิ่งอื่น
เป็นเป็นที่พึ่ง
จงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่างอื่นสิ่งอื่นเป็นเป็นที่พึ่งอยู่ ดูกิริกาทุกแห่งหลาย
กิริกาทุกแห่ง
เป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่ใช่อื่นสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่
พึ่ง ไม่ใช่อื่นสิ่งอื่นเป็น
ที่พึ่ง เป็นโณ
๑. ดูกิริกาทุกแห่งหลาย ริกาในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นภายในภายในอยู่
มีความ
เพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอวิชชาและโสมนัสในโลกเสียได้ ฯ
๒. ดูกิริกาทุกแห่งหลาย ริกาในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นภายนอกใน
ภายนอกทั้งหลาย
อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด อวิชชาและโสมนัสในโลก
เสียได้ ฯ
๓. ดูกิริกาทุกแห่งหลาย ริกาในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่
มีความ
เพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอวิชชาและโสมนัสในโลก เสียได้ ฯ
๔. ดูกิริกาทุกแห่งหลาย ริกาในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นธรรมในธรรม
ทั้งหลายอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอวิชชาและโสมนัสในโลกเสีย
ได้ ฯ
ดูกิริกาทุกแห่งหลาย ริกา มีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่ใช่อื่นสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง
มีธรรม

เป็นแกะ มีกรรมเป็นดีที่ฟัง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นดีที่ฟังอยู่ อย่างนี้แล ดูกรภิกษุ ทั้ง
หลาย เธอทั้ง

หลายจงเที่ยวไปในโคตรซึ่งเป็วิสัยอันสืบมาจากบิดาของตน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เมื่อเธอทั้ง

หลายเที่ยวไปในโคตร ซึ่งเป็วิสัยอันสืบมาจากบิดา ของตน มารักไม่ได้โอกาส
มารักไม่ได้

อาภรณ์ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุญนี้ เจริญขึ้นอย่างนี้ เพราะเหตุอันธรรมทั้ง
หลายอันเป็นกุศล ฯ

[๓๔] ดูกัมมิกะทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มีพระราชจักรพรรดิ

พระนามว่า ทัสสนะ

ผู้ทรงธรรม เป็นพระราชโอรสโดยธรรม เป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทร ๔ เป็น
ขอบเขต ทรง

ช้างเผือก มีราชอาณาจักรมั่นคง สมบูรณ์ ด้วยแก้ว ๗ ประการ คือ จักร
แก้ว ช้างแก้ว ม้า

แก้ว แก้วมณี นางแก้ว คฤหบดีแก้ว ปริณายกแก้ว เป็นที่ ๗ พระราชบุตร
ของพระองค์

กว่าพัน ล้าน ถ้าหากมีรูปทรงสมบัติวิเศษด้วย สามารถย่ำยีแสนของ
ข้าศึกได้ พระองค์

ทรงช้างเผือกโดยธรรม มีต้องใช้อาชาญ มีต้องใช้ศัสตราครอบครองแผ่นดิน มีสาคร
เป็นขอบเขต

ดูกัมมิกะทั้งหลาย ครั้งนั้น โดยล่องไปหลายปี หลายร้อยปี หลาย พันปี ท้าวเธอ
ตรัสเรียก

บุรุษคนหนึ่งมารับสั่งว่า ดูกษัตริย์เจริญ ท่านเห็นจักรแก้ว อันเป็นนิมิตหมาย
เคลื่อนจากที่ในกาลใด

พึงบอกแก่เราในกาลนั้นเถิด ดูกัมมิกะ ทั้งหลาย บุรุษนั้นพูดสนองพระ
ราชดำรัสของท้าวเธอ

แล้ว ดูกัมมิกะทั้งหลาย โดยล่องไปอีกหลายปี หลายร้อยปี หลาย พันปี บุรุษ
นั้นได้เห็นจักรแก้ว

อันเป็นนิมิตหมายเคลื่อนจากที่ จึงเข้าไปเฝ้าท้าวเธอถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูล
ว่า ขอเดชะพระ

พุทธเจ้าข้า ขอพระองค์พึงทรงทราบ จักรแก้วอันเป็นนิมิตหมายของพระองค์ลอย
เคลื่อนจากที่แล้ว ๆ

ดูกัมมิกะทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวเธอตรัสเรียกพระกุมารองค์ใหญ่ว่า รับสั่ง
ว่า ดูกุमार

กุมาร ได้ยินว่า จักรแก้วอันเป็นนิมิตหมายของพ่อลอยเคลื่อนจากที่แล้ว ก็พ่อได้
สดับมาดังนี้ว่า

จักรแก้วอันเป็นนิมิตหมายของพระเจ้าจักรพรรดิองค์ใด ลอยเคลื่อนจากที่ พระเจ้าจักร
พรรดิพระองค์

นั่น พี่ทรงพระชนม์อยู่ได้ไม่นานในบัดนี้ ก็กำทั้งหลายอันเป็นของมนุษย์
พ่อได้บริโภคแล้ว

บัดนี้เป็นสมัยที่จะแสวงหากำทั้งหลายอันเป็นภีษะของพ่อ มาเกิดพ่อมาร พ่อ
จงปกครองแผ่น

ดิน อันมีสมุทรเป็นขอบเขตนี้ ฝ่ายพ่อจักปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้าข้อมน้ำผาด
ออกจากเรือน

บวชเป็นบรรพชิต ฯ

ดูกรวิทุกข์ทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวเธอทรงสั่งสอนพระกุมารองค์ใหญ่ ใน
ราชสมบัติเรียบ

ร้อยแล้ว ทรงปลงพระเกศาและพระนัสสุ ทรงครองผ้าข้อม น้ำผาด เส็ดออกจาก
จากเรือน ทรง

ผนวชเป็นบรรพชิตแล้ว ดูกรวิทุกข์ทั้งหลาย ก็เมื่อพระราชาภิษ ทรงผนวชได้
๗ วัน จักรแก้ว

อันเป็นภีษะอันตรธานไปแล้ว ฯ

[๗๕] ดูกัมมิกะทั้งหลาย ครั้งนั้น ราชบุรุษคนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระราชา
ผู้เป็นภักษัตริย์
ซึ่งได้มรรคาภิเษกแล้ว ถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ขอเดชะ พระพุทธเจ้า
ข้า พระองค์
พึงทรงทราบเถิด จักรแก้วอันเป็นนิพพานตรธานไปแล้ว ดูกัมมิกะทั้งหลาย ลำดับ
นั้น เมื่อ
จักรแก้วอันเป็นนิพพานตรธานไปแล้ว ทักมเหสได้ทรงเสียพระทัยและทรงเสวย
แต่ความเสีย
พระทัย ทักมเหสเสด็จเข้าไป ทหาพระราชภาชีซึ่งที่ประทับ แล้วได้กราบทูลว่า
ขอเดชะ พระพุทธ
เจ้าข้า พระองค์พึงทรงทราบว่าจักรแก้วอันเป็นนิพพานตรธานไปแล้ว ดูกัมมิกะ
ทั้งหลาย เมื่อ
ทักมเหสกราบทูลอย่างนั้นแล้ว พระราชภาชีจึงตรัสว่า ทักมเหสว่า ดูกุรพ่อ พ่อ
อย่าเสียใจ และ
อย่าเสวยแต่ความเสียใจไปเลย ในเมื่อจักรแก้วอันเป็นนิพพาน ตรธานไปแล้ว
ดูกุรพ่อ ด้วย
ว่าจักรแก้วอันเป็นนิพพานหาใช้สมบัติสืบมาจาก บิดาของพ่อไม่ ดูกุรพ่อ เชิญพ่อ
ประพฤติใน
จักรกัณฑ์วัตรอันประเสริฐเถิด ข้อนั้น เป็นฐานะที่จะมีได้แล เมื่อพ่อประพฤติในจัก
กัณฑ์วัตรอัน
ประเสริฐ จักรแก้วอันเป็นนิพพานซึ่งมีกำหนดหนึ่ง มีอง มีดม บริบูรณ์ด้วยอาการทุก
อย่าง จัก
ปรากฏแก่พ่อบุรุษพระเคียร แล้วรักษาอุโบสถอยู่ ณ ปราสาทอันประเสริฐชั้น
บน ในนั้น
อุโบสถ ๔๕ ค่ำ ฯ
ร. พระพุทธเจ้าข้า ก็จักรกัณฑ์วัตรอันประเสริฐนั้น เป็นไฉน ฯ
ราช. ดูกุรพ่อ ถ้าเช่นนั้น พ่อบุรุษจะธรรมเท่าใด สักการะธรรม
ทำความเคารพ
ธรรม นมัสการธรรม บูชาธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็น
ยอด มีธรรมเป็น

ใหญ่ จงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองอันเป็นธรรมในชนภายใน ในหมู่พล ใน
พวกกษัตริย์

ผู้เป็นอนุญาติ ในพวกพราหมณ์และ คฤหบดี ในชาวนิกมและชาวชนบททั้ง
หลาย ในพวกสมณ

พราหมณ์ในเหล่าเนื้อ และนก ดูก่อ การอรรธยาให้มิได้ในแว่นแคว้น
ของพ่อเลย ดูกร

พ่อ อึ่ง บุคคลเหล่าใดในแว่นแคว้นของพ่อ ไม่มีทรัพย์ พ่อพึงให้ทรัพย์แก่บุคคล
เหล่านั้น ด้วย

ดูกรพ่อ อึ่ง สมณพราหมณ์เหล่าใด ในแว่นแคว้นของพ่อ งดเว้นจาก ความเมา
และความ

ประมาท ตั้งมั่นอยู่ในสัตย์และโสรัจจะ ฝึกตนแต่ผู้เดียว สงบตนแต่ผู้เดียว ให้ตน
ดีภีเลส

อยู่แต่ผู้เดียว พึงเข้าไปทสสมณพราหมณ์เหล่านั้น โดยกาลอันควร แล้ว
ได้ถามสอบถามว่า ท่าน

ขอรับ กุศลคืออะไร ท่านขอรับ อากุศลคืออะไร กรรมมีโทษคืออะไร กรรม
ไม่มีโทษคืออะไร

กรรมอะไรกรรมเสพ กรรมอะไรไม่กรรมเสพ กรรมอะไรอันข้าพเจ้ากระทำอยู่
พึงมีเพื่อไม่เป็น

ประโยชน์ เพื่อทุกข์ สิ้นภาสณ หรือว่ากรรมอะไรที่ข้าพเจ้ากระทำอยู่ พึงมี
เพื่อประโยชน์

เพื่อความสุข สันกาลนาน เพื่อได้ฟังคำของสมเด็จพระราชาชนเหล่านั้นแล้ว สิ่งใด

เป็นบุคคล พึงละ

เว้นสิ่งนั้นเสีย สิ่งใดเป็นบุคคลพึงยึดมั่นสิ่งนั้นประพัต ดูกพรพ่ นี่แล คือจัก

กัฏฐัตถุอัน

ประเสริฐนั้น ฯ

ดูกรวิกาสุททั้งหลาย ทักเธอรับสนองพระดำรัสพระราชภาณแล้ว ทรง

ประพัตในจักกัฏฐัตถุ

อันประเสริฐ เมื่อทักเธอทรงประพัตจักกัฏฐัตถุอัน ประเสริฐอยู่ จัก

แก้แค้นเป็นภิกษุขีมี

กัมพันหนึ่ง มีภม มีดุม บริบูรณ์ด้วย

อากการทุกอย่าง ปราภฏฐิแก่ทัก

เธอผู้สละพระเคียร ทรง

รักษาอุโบสถอยู่ ณ ปราสาทอันประเสริฐชั้นบน ในวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ ทัก

เธอทอดพระเนตร

เห็นแล้ว มีพระดำริว่า ก็เราได้สดับมาว่า จักแก้แค้นเป็นภิกษุ มีกัมพันหนึ่ง มี

ภม มีดุม

บริบูรณ์ด้วยอากการทุกอย่าง ปราภฏฐิแก่พระราชผู้เป็นภักษัตริย์พระองค์ใด ผู้ได้

มูรธาภิเษก สละ

พระเคียร ทรงรักษาอุโบสถอยู่ ณ ปราสาทอันประเสริฐชั้นบน ในวันอุโบสถ

๑๕ ค่ำ พระ

ราชาพระองค์นั้น เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ เราได้เป็น พระเจ้าจักรพรรดิหรือหนอ ฯ

[๗] ดูกรวิกาสุททั้งหลาย ลำดับนั้น ทักเธอเสด็จลุกจากพระที่แล้ว

ทรงทำผ้าอุดตราสงค์

เนืองพระอังกษำข้างหนึ่ง จับพระเต้าด้วยพระหัตถ์ซ้าย ทรง ประคองจักรแก้วด้วย

พระหัตถ์ขวา

แลแล้วตรัสว่า ขอจักรแก้วอันประเสริฐ จงเป็น ไปเถิด ขอจักรแก้วอันประเสริฐ จง

ชนะโลกทั้ง

ปวงเถิด ฯ

ดูกรวิกาสุททั้งหลาย ขณะนั้น จักแก้แค้นนั้นเป็นไปทางทิศบูรพา พระเจ้า

จักรพรรดิ

พร้อมด้วยจตุรงคินเสนา ก็เสด็จติดตามไป ฯ

ดูกรวิษณุทั้งหลาย ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินนี้อยู่ ณ ทิศบูรพาพากันเสด็จ เข้าไป
เฝ้าพระเจ้า

จักรพรรดิ ได้กราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเชิญเสด็จมาเถิด มหาราชเจ้า พระองค์เสด็จ
มาดีแล้ว

ราชอาณาจักรเหล่านี้ เป็นของพระองค์ทั้งสิ้น ขอ พระองค์พระราชทานพระบรม
ราชาภิเษกเถิด

มหาราชเจ้า ท้าวเธอจึงตรัสอย่างนี้ว่า

พวกท่านไม่พึงฆ่าสัตว์

ไม่พึงถือเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้

ไม่พึงประพฤติผิดในกามทั้งหลาย

ไม่พึงกล่าวคำเท็จ

ไม่พึงดื่มเมามา

จงบริโภคตามเดิมเถิด

ดูกรวิภังค์ทั้งหลาย พวกพระเจ้าแผ่นดินมีอยู่ ณ ทิศบูรพาได้พากันตาม
เสด็จทัมมเธอไป
ดูกรวิภังค์ทั้งหลาย ลำดับนั้น จักรแก้วนั้น ก็ลงไปสู่สมุทร ด้านบูรพา แล้วไต่ขึ้น
ไปลงที่
สมุทรด้านทักษิณ แล้วไต่ขึ้นไปสู่ทิศทักษิณ ทัมมเธอพร้อมด้วยศตฺรคินีสณิก
เสด็จติดตาม
ไป ดูกรวิภังค์ทั้งหลาย จักรแก้วประดิษฐานอยู่ ณ ประเทศใด ทัมมเธอก็เสด็จ
เข้าไปพักอยู่ ณ
ประเทศนั้น พร้อมด้วยศตฺรคินีสณิก ฯ

ดูกรวิภังค์ทั้งหลาย ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินมีอยู่ ณ ทิศทักษิณก็พากันเสด็จ
เข้าไปเฝ้าทัมมเธอ
ได้กราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเชิญเสด็จมาเถิด มหาราชเจ้า พระองค์เสด็จมาดีแล้ว
มหาราชเจ้า
อาถรรพ์เหล่านี้เป็นของพระองค์ทั้งสิ้น มหาราชเจ้า ขอพระองค์พระราชทาน
พระบรมราโชวาท
เถิด ทัมมเธอก็ตรัสอย่างนี้ว่า

พวกท่านไม่พึงขุ่นข้อง
ไม่พึงเฝ้าสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
ไม่พึงประพฤติดังในภามทั้งหลาย
ไม่พึงกล่าวคำเท็จ
ไม่พึงดื่มเมามา
จงบริโภคน้ำดื่มเถิด

ดูกรวิภังค์ทั้งหลาย พวกพระเจ้าแผ่นดินมีอยู่ ณ ทิศอุดร ได้พากันตาม เสด็จ
ทัมมเธอไป
ดูกรวิภังค์ทั้งหลาย ลำดับนั้น จักรแก้วนั้นได้ขึ้นเหนือเศวตฉัตร แผ่นดินสมุทร
เป็นขอบเขตได้แล้ว
จึงกลั่นเป็นสุรารชานี้ขึ้น ได้หยุดอยู่ที่ประตู พระราชวังของทัมมเธอ ปราภ
เหมือนเครื่องประดับ
ณ มุขสำหรับบังกัธยารว ส่วนใส่อุบายทัมมเธอในพระราชวังของทัมมเธอ ฯ

[๓๗] ดูกรวิภังค์ทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิองค์ที่ ๒ กิตติ องค์ที่ ๓ กิตติ

องค์ที่ ๔ กิติ

องค์ที่ ๕ กิติ องค์ที่ ๖ กิติ องค์ที่ ๗ กิติ โดยกล่มไป หลายปี หลาย

ร้อยปี หลายพันปี

ได้ตรัสเรียกบุคคลหนึ่งมารับสั่งว่า ดูกรบุรุษ ผู้เจริญ ท่านเห็นจักรแก้วอัน
เป็นนิพพาน

เคลื่อนจากที่ในกาลใด พอพึงบอกแก่เราในกาลนี้มิได้ ดูกรวิทุกขะทั้งหลาย
บุรุษนั้นพูด

สนองพระราชาตรัสของถามเธอแล้ว ดูกรวิทุกขะทั้งหลาย โดยล่องไปอีกหลายปี
หลายร้อยปี

หลายพันปี บุรุษนั้นได้แลเห็นจักรแก้วอันเป็นนิพพานโดยเคลื่อนจากที่ จึงเข้าไป
เฝ้าถามเธอถึงที่

ประทับ แล้วได้กราบทูลว่า ขอเดชะ พระพุทธเจ้าข้า ขอพระองค์พึงทรงทราบ
จักรแก้วอัน

เป็นนิพพานของพระองค์ลอยเลื่อนจากที่แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับ นั้น
ท้าวเธอตรัสเรียก
พระกุมารองค์ใหญ่มาว่า ดูกรพ่อกุมาร ได้ยินว่า จักรแก้วอันเป็นนิพพานของ
พ่อลอยเลื่อนจากที่
แล้ว ก็พ่อได้สดับมาดังนี้ว่า จักร แก้วอันเป็นนิพพานของพระเจ้าจักรพรรดิ
พระองค์ใด อยุ
เลื่อนออกจากที่ พระเจ้าจักรพรรดิพระองค์นั้นพึงทรงพระชนม์อยู่ได้ไม่นาน ใน
บัดนี้ ก็ถาม
ทั้งหลาย อันเป็นของมนุษย์ พ่อได้บริโภคแล้ว บัดนี้เป็นสมัยที่จะแสวงหากาม
ทั้งหลาย อันเป็น
ทิพย์ของพ่อ มาเกิดพ่อกุมาร พ่อจงปกครองแผ่นดินอันมีสมุทรเป็น ขอบเขตอัน
ฝ่ายพ่อจะปลง
ผมและหมวด นุ่งหม้อผ้าข้อมน้าผาด ออกจากเรือนมวช เป็นบรรพชิต ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย
ลำดับนั้น ท้าวเธอทรงสั่งสอนพระกุมารองค์ ใหญ่ในราชสมบัติเรียบร้อยแล้ว
ทรงปลงพระเกศา
และพระมัสสุ ทรงครองผ้า ข้อมน้าผาด เสด็จออกจากเรือนทรงผนวชเป็น
บรรพชิตแล้ว ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อพระราชาภิเษก ทรงพระผนวชได้ ๗ วัน จักรแก้วอันเป็น
ทิพย์อันตรธาน ไปแล้ว ฯ
[๗๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น บุรุษคนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระราชา
ผู้กษัตริย์ ซึ่งได้
มูรธาภิเษกแล้วถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า ขอเดชะ พระพุทธเจ้าข้า
พระองค์พึงทรง
ทราบเถิด จักรแก้วอันเป็นนิพพานอันตรธานไปแล้วดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น
ท้าวเธอเมื่อ
จักรแก้วอันเป็นนิพพานอันตรธานไปแล้ว ได้ทรงเสียพระทัย และได้ทรงเสวย
แต่ความเสียพระทัย
แต่ไม่ได้เสด็จเข้าไป เฝ้าพระราชาภิเษก ทูลถามถึงจักกัสดัตตัตถ์อันประเสริฐ
นี้ว่าท้าวเธอทรงปกครอง

ประชากรหมู่นี้ ตามพระมิตของพระองค์เอง ประชากรหมู่นี้ก็ไม่เจริญต่อไป
เหมือนเก่าก่อน เหมือน
เมื่อข้าตรัสพระองค์ก่อนๆ ซึ่งได้ทรงประพจน์ในลักกัฏฐัตถ์อันประเสริฐอยู่
ดูกรวิภังค์ทั้งหลาย
ครั้งนั้น คณะอำมาตย์ข้าราชการบริพารโหราจารย์และมหากษัตริย์ นายกอง
ข้าง นายกองม้า เป็น
ต้น จนคนรักษาประตู และคนเลี้ยงชีพด้วยปณฺญา ได้ประชุมกันกราบทูลท้าว
เธอว่า พระพุทธ
เจ้าข้า ได้ยินว่าเมื่อพระองค์ทรงปกครอง ประชากรหมู่นี้ตามพระมิตของ
พระองค์เอง ประชากรหมู่นี้
ไม่เจริญเหมือนเก่าก่อน เหมือนเมื่อข้าตรัสพระองค์ก่อนๆ ซึ่งได้ทรงประพจน์
ในลักกัฏฐัตถ์
อันประเสริฐ อยู่ พระพุทธเจ้าข้า ในแว่นแคว้นของพระองค์มีอำมาตย์
ข้าราชการบริพาร โหราจารย์
และมหากษัตริย์ นายกองข้าง นายกองม้า เป็นต้น จนคนรักษาประตู และคน
เลี้ยงชีพด้วย
ปณฺญา อยู่พร้อมใจเดียว ข้าราชการเจ้าทั้งหลาย คือข้าพระพุทธเจ้า ทั้งหลาย
ด้วยและประพจน์
ราชนารี เหล่าอื่นด้วย จำทรงจกักกัฏฐัตถ์อันประเสริฐได้อยู่ ขอเชิญพระองค์
โปรดตรัสถามถึง
จกักกัฏฐัตถ์อันประเสริฐเถิด พวกข้าพระพุทธเจ้าอันพระองค์ตรัสถามแล้ว จก
กราบทูลเกล้า
จกักกัฏฐัตถ์อันประเสริฐถวายพระองค์ฯ

[๓๗] ดูกัมมิกะทั้งหลาย ลำดับนั้น ทักมเธโปรตให้ประชุมอำมาตย์
ราช บริวารโหราจารย์
และมหาอำมาตย์ นายกองช้าง นายกองม้าเป็นต้น จนคนรักษา ประตูล และคน
เลี้ยงชีพด้วย
ไปอุทก แล้วตรัสถามจักกัฏฐัตถ์อันประเสริฐ เขา เหล่านั้นอันทักมเธตรัส
ถามจักกัฏฐัตถ์
อันประเสริฐแล้ว จึงกราบทูลถวาย ทักมเธ ทักมเธได้ฟังคำทูลแก้
ของพวกเขาแล้ว จึงทรง
จัดการรักษาป้องกัน และคุ้มครอง อันขอธรรม แต่ไม่ได้พระราชทานทรัพย์ให้
แก่คนที่ไม่ดี
ทรัพย์ เมื่อไม่พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่ดีมีทรัพย์ ความขัดสนจึงได้ถึงความ
แพร่หลาย
เมื่อความขัดสนถึงความแพร่หลาย บุรุษคนหนึ่งจึงขโมยทรัพย์ของคนอื่น ไป
เขาช่วยกันจับ
บุรุษนั้นได้แล้ว แสดงแก่ทักมเธพร้อมด้วยภราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า บุรุษ
คนนี้มีโทษ
เอาทรัพย์ของคนอื่นไป ดูกัมมิกะทั้งหลาย เมื่อ เขาพาภราบทูลอย่างนั้นแล้ว
ทักมเธจึงตรัส
คำนี้แก่บุรุษผู้นั้นว่า พ่อบุรุษ ได้ ยินว่า เธอขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นไป
จริงหรือ ฯ
บุ. จริง พระพุทธเจ้าข้า ฯ
ร. เพราะเหตุไร ฯ
บุ. เพราะข้าพระพุทธเจ้าไม่มีอะไรจะเลี้ยงชีพ ฯ
ดูกัมมิกะทั้งหลาย ลำดับนั้น ทักมเธจึงพระราชทานทรัพย์ให้แก่เขา แล้ว
รับสั่งว่า พ่อ
บุรุษ เธอจงเลี้ยงชีพ จงเลี้ยงมารดาบิดา จงเลี้ยงบุตรภรรยา จงประกอบ
งานทั้งหลาย จงตั้ง
ทักษิณาทินผลในเบื้องบน อันก็อุทิศแก่สวรรค์ มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อ
สวรรค์ ในสมณพราหมณ์
ทั้งหลายด้วยทรัพย์นี้เถิด ดูกัมมิกะทั้งหลาย เขาได้สนองพระราชดำรัสของ

ทำแล้ว ๑

ดูวิธีทั้งหลาย แม้บุคคลหนึ่งก็ได้ประโยชน์ของคนอื่นไป เขาช่วย
กันดี

บุคคลนั้นได้แล้วจึงแสดงแก่ทำนองพร้อมด้วยภราดรว่า พระพุทธเจ้าข้า

บุคคลนั้นประโยชน์

ทำนองของคนอื่นไป ดูวิธีทั้งหลาย เมื่อเขาพากันภราดร อย่างนั้นแล้ว

ทำนองจึงตรัส

คัมภีร์บุคคลนั้นว่า พ่อบุคคล ได้ยินว่า เธอประโยชน์ เอาทำนองของคนอื่นไป จริง
หรือ ๑

บุ. จริงพระพุทธเจ้าข้า ๑

ร. เพราะเหตุไร ๑

บุ. เพราะข้าพระพุทธเจ้าไม่มีอะไรจะเลี้ยงชีพ ๑

ดูกรมิทฺถกัณฺโฑ ล้าตบั้น ทักฺกเฮจฺจิงพระราชาทณฺหารัพฺปีให้แก่เขา แล้ว
รับสั่งว่า พ่อบุรุษ

เธอจงเลี้ยงชีพ จงเลี้ยงชีพมารดาบิดา จงเลี้ยงบุตรภรรยา จงประกอบ
การงานทั้งหลาย จงตั้ง
ทักษิณาทินผล ในเบื้องบน อันเกื้อกูลแก่ สวรรค์ มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์
ใน

สมณพราหมณ์ทั้งหลายด้วยทักษิณนี้เถิด ดูกรมิทฺถกัณฺโฑ เขาได้สนองพระ
ราชดำรัสของ

ทักฺกเฮแล้ว ฯ

ดูกรมิทฺถกัณฺโฑ มนุสฺสทั้งหลายได้ฟังมาแล้ว ดูกรท่านผู้เจริญทั้งหลาย
ได้ยินมา

คนขโมยทรัพย์ของคนพวกอื่นไป พระเจ้าแผ่นดินยังทรงพระราชนิพนธ์ ทักฺกให้
อีก เขาได้ยินมา

จึงพากันคิดเห็นอย่างนี้ว่า อย่างกระนั้นเลย เหมะเราทั้งหลายก็ควรขโมยเอาทรัพย์
ของคนอื่นบ้าง ฯ

[๔๐] ดูกรมิทฺถกัณฺโฑ ล้าตบั้น บุรุษคนหนึ่งขโมยเอาทรัพย์ของ
คนอื่นไป เขาช่วย

กันจับบุรุษนั้นได้แล้ว จึงแสดงแก่ทักฺกเฮพร้อมด้วยภราตฺถูลว่า พระพุทธเจ้า
ข้า บุรุษผู้นั้นขโมย

เอาทรัพย์ของคนอื่นไป ดูกรมิทฺถกัณฺโฑ เมื่อ เขาพากันภราตฺถูลอย่างนั้นแล้ว
ทักฺกเฮจึงตรัส

คำนี้แก่บุรุษผู้นั้นว่า พ่อบุรุษ ได้ ยินว่า เธอขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นไปจริง
หรือ ฯ

บุ จิริง พระพุทธเจ้าข้า ฯ

ร. เพราะเหตุไร ฯ

บุ เพราะข้าพระพุทธเจ้าไม่มีอะไรจะเลี้ยงชีพ ฯ

ดูกรมิทฺถกัณฺโฑ ล้าตบั้น ทักฺกเฮจึงทรงพระดำริอย่างนี้ว่า ถ้าเราก้ให้
ทรัพย์แก่คน

ขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นแล้วไป อทินนทานนี้จักเจริญก็ ขึ้นด้วย
ประการอย่างนี้ อย่าง

กระนั้นเลย เราจะให้คนตัวบรูณ์นี้ให้แข็งแรง จะทำ การตัดต้นตอ ตัด
ศีรษะของบรูณ์นั้นเสีย
ดูกรวิษณุทั้งหลาย ลำดับนั้น ทำวเธอ ตรัสสั่งบังคับราชบุรุษทั้งหลาย
ว่า แน่ พนย ถ้าเช่นนั้น
ทำนองเอาเชือก เข็มยาว มัดบรูณ์ให้ือไฟล่งให้แน่น เอานิดโกนๆ ศีรษะให้
โล้น แล้ว
พาตระเวนตามถนน ตามตรอก ด้วยบันทาะวิเสียงก๊วว ออกทางประตู
ด้านทักษิณ จมุดตัว
ให้แข็งแรง ทำการตัดต้นตอ ตัดศีรษะบรูณ์นั้นเสีย นอก พระนครทิศทักษิณ
ราชบุรุษทั้งหลาย
รับพระราชดำรัสของเธอแล้ว จึงเอาเชือก เข็มมัดบรูณ์ให้ือไฟล่งให้
แน่น เอานิด
โกนๆ ศีรษะให้โล้น แล้วพา ตระเวนตามถนน ตามตรอก ด้วยบันทาะวิเสียง
ก๊วว ออก
ทางประตูด้านทักษิณ คนตัวให้แข็งแรง ทำการตัดต้นตอ ตัดศีรษะบรูณ์นั้น
นอกพระนคร
ทิศทักษิณแล้ว ฯ

[๔๑] ดูกิริยาทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายได้ฟังว่า ดูกรท่านผู้เจริญ
ทั้งหลาย ได้ยินว่า

พระเจ้าแผ่นดินให้คนตัวบุคคลขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่น อย่างแข็งแรง
ทำการตัดต้นตอ ตัดศีรษะ

พวกขโมยเสีย เพราะได้ฟังว่า พวกเขา จึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า อย่า
กระนั้นเลย แม่พวกเรา

ควรให้ช่างทำคัสตรา อย่างคม ครั้นแล้วจะขโมยตัวบุคคลที่เราจักขโมยเอาทรัพย์ให้
แข็งแรง จักทำการ

ตัด ต้นตอ ตัดศีรษะพวกขโมยเสีย พวกเขาก็จึงให้ช่างทำคัสตราอย่างคม ครั้น
แล้ว จึงเริ่มทำการปล้น

บ้านบ้าง ปล้นนิคมบ้าง ปล้นพระนครบ้าง ปล้นตามถนน หนทางบ้าง คุณ
ตัวบุคคลที่พวกเขาก็จัก

ขโมยเอาทรัพย์ไว้อย่างแข็งแรง ทำการตัด ต้นตอ ตัดศีรษะบุคคลนั้นเสีย ฯ

[๔๒] ดูกิริยาทั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้ เมื่อพระมหา
กษัตริย์ไม่พระ

ราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มีความดี ความขัดสนก็ได้ถึงความเพร่ หลาย
เมื่อความขัดสนถึง

ความเพร่หลาย อทินนทานก็ได้ถึงความเพร่หลาย เมื่ออทินนทานถึง
ความเพร่หลาย คัสตรา

ก็ได้ถึงความเพร่หลาย เมื่อคัสตราถึงความเพร่หลาย ปาณติบาตก็ได้ถึงความ
เพร่หลาย เมื่อ

ปาณติบาตถึงความเพร่ หลาย มุสสาวาก็ได้ถึงความเพร่หลาย เมื่อมุสสาวา
ถึงความเพร่หลาย

เมื่ออายุ ของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย เมื่อวรรณะก็เสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อม
ถอยจาก อายุบ้าง

เสื่อมถอยจากวรรณะ บุตของมนุษย์ที่อายุ ๘๐,๐๐๐ ปี ก็อายุถอยลง
เหลือ ๔๐,๐๐๐ ปี

ดูกิริยาทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์อายุ ๔๐,๐๐๐ ปี บุรุษคนหนึ่งขโมยเอาทรัพย์
ของคนอื่นไป

เขาช่วยกันจับบุรุษนั้นได้แล้ว จึงแสดง แก่พระราชผู้กษัตริย์ ซึ่งได้

มูรธาภิเษกพร้อมด้วย

กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า

บุรุษผู้เฒ่าเฒ่าทักทายของคณีนไป

ดูกรมิทฺษุทั้งหลาย

เมื่อเขาพากันกราบทูลอย่าง นั้นแล้ว ทำการเรอจึงตรัสคำนี้แก่บุรุษนั้นว่า พ่อบุรุษ
ได้ยินว่า เธอเฒ่า

เอาทักทายของ คณีนไปจริงหรือ บุรุษนั้นได้กราบทูล คำเท็จที่รู้อยู่ว่า ไม่จริง
เลยพระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๔๗] ดูกรมิทฺษุทั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้ เมื่อพระมหากษัตริย์ไม่

พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มียศทรัพย์ ความขัดสนก็ถึงความแพร่หลาย เมื่อ
ความขัดสน

ถึงความแพร่หลาย อทินนทานก็ถึงความแพร่หลาย เมื่ออทินนทานถึงความ
ความแพร่หลาย

ศีลศราก็ถึงความแพร่หลาย เมื่อศีลศรากถึงความแพร่หลาย ปาณติบาตก็ได้
ถึงความแพร่หลาย

เมื่อปาณติบาตถึงความแพร่ หลาย มุสาวาทก็ถึงความแพร่หลาย เมื่อมุสาวาทถึงความ

แพร่หลาย เฒ่าอายุ ของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย เฒ่าวรรณะก็เสื่อมถอย เมื่อ
พวกเขาเสื่อม

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๓ ทีฆนิกาย ปาฏิการก - หน้า 52

ถอยจาก อายุบ้าง เลื่อนถอยจากวรรณะบ้าง บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ ๔๐,๐๐๐ ปีก็มี อายุ ๒๐,๐๐๐ ปี ฯ

ดูกรวิเศษทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๒๐,๐๐๐ ปี บุรุษคนหนึ่งขโมย เอาทรัพย์ของ

คนอื่นไป บุรุษอีกคนหนึ่งจึงกราบทูลแก่พระราชผู้กษัตริย์ซึ่งได้

บรรณาธิเขตเป็นการสู้รบแล้ว

พระพุทธรูปเจ้าข้า บุรุษอื่น ขโมยเอาทรัพย์ ของคนอื่นไป ฯ

[๔๔] ดูกรวิเศษทั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้ เมื่อพระมหากษัตริย์ไม่

พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มีความดี ความขัดสนก็ได้ถึงความเพร่หลาย เมื่อความขัดสน

ถึงความเพร่หลาย บิณฑบาตก็ได้ถึงความเพร่หลาย เมื่อบิณฑบาตถึงความเพร่หลาย

เนืองอายุของสัตว์เหล่านั้นก็เลื่อนถอย แม้ วรรณะก็เลื่อนถอย เมื่อพวกเขาเลื่อนถอยจากอายุบ้าง

เลื่อนถอยจากวรรณะบ้าง บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ ๒๐,๐๐๐ ปี ก็มิอายุถอยลงเหลือ ๑๐,๐๐๐ ปี ฯ

ดูกรวิเศษทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐,๐๐๐ ปี สัตว์บางพวกก็มีวรรณะดี สัตว์บางพวก

มีวรรณะไม่ดี ในสัตว์ทั้งสองพวกนั้น สัตว์พวกที่มีวรรณะไม่ดี ก็พึงเลี้ยงสัตว์พวกที่มีวรรณะดี

ถึงความประพาสดีลงในกรรุธาของคนอื่น ฯ

[๔๕] ดูกรวิเศษทั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้ เมื่อพระมหากษัตริย์ไม่

พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มีความดี ความขัดสนก็ได้ถึงความเพร่ หลาย เมื่อความขัดสน

ถึงความเพร่หลาย อทินนาทานก็ได้ถึงความเพร่หลาย เมื่ออทินนาทานถึงความเพร่หลาย

กาเมสุภพจากรักก็ได้ถึงความเพร่หลาย เมื่อ กาเมสุภพจากรักถึงความเพร่หลาย

เน้ญญะของสัตว์

เหล่าเน้ญญะเสื่อมถอย เน้ญญะวรรณะเสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุบ้าง
เสื่อมถอยจาก

วรรณะบ้าง บุตรของมนุษย์ที่อายุ ๑๐,๐๐๐ ปี ก็อายุถอยลงเหลือ ๕,๐๐๐ ปี ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์อายุ ๕,๐๐๐ ปี ธรรม ๒ ประการคือ

ผรุสวาทและ

สัมปปภาปะก็ถึงความแพร่หลาย เมื่อธรรม ๒ ประการถึงความ แพร่หลาย

เน้ญญะของสัตว์

เหล่าเน้ญญะเสื่อมถอย เน้ญญะวรรณะเสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุบ้าง
เสื่อมถอยจาก

วรรณะบ้าง บุตรของมนุษย์ที่อายุ ๕,๐๐๐ ปี บางพวกมีอายุ ๒,๕๐๐ ปี บาง

พวกมีอายุ ๒,๐๐๐ ปี ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์อายุ ๒,๕๐๐ ปี อภิขฌและพยาบาท

ก็ถึงความ

แพร่หลาย เมื่ออภิขฌและพยาบาทถึงความแพร่หลาย เน้ญญะของ สัตว์เหล่า
นั้นก็เสื่อมถอย

แม้วรรณะก็เสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุ บ้าง เสื่อมถอยจาก
วรรณะบ้าง บุตรของ

มนุษย์ที่มีอายุ ๒,๕๐๐ ปี ก็มิอาจอยู่ลง เหลือ ๑,๐๐๐ ปี ฯ

ดูกรวิกาสุททั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑,๐๐๐ ปี มีจิตวิปลาสถึงความ
แพร่หลาย

เมื่อจิตวิปลาสถึงความแพร่หลาย เนื้ออายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย แม้
วรรณะก็เสื่อมถอย

เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุบ้าง เสื่อมถอยจากวรรณะ บ้าง บุตรของมนุษย์ที่
มีอายุ ๑,๐๐๐ ปี

ก็มิอาจอยู่ลงเหลือ ๕๐๐ ปี ฯ

ดูกรวิกาสุททั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๕๐๐ ปี ธรรม ๓ ประการคือ
อธรรมภาวะ

วิสมโลก มิจฉาธรรม ก็ได้ถึงแก่ความแพร่หลาย เมื่อธรรม ๓ ประการถึงความ
แพร่หลาย

เนื้ออายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย แม้วรรณะก็เสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อม
ถอยจากอายุบ้าง

เสื่อมถอยจากวรรณะบ้าง บุตร ของมนุษย์ที่มีอายุ ๕๐๐ ปี บางพวกมีอายุ
๒๕๐ ปี บางพวกมี

อายุ ๒๐๐ ปี ฯ

ดูกรวิกาสุททั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๒๕๐ ปี ธรรมเหล่านี้คือ ความไม่
ปฏิบัติชอบ

ในมารดา ความไม่ปฏิบัติชอบในบิดา ความไม่ปฏิบัติชอบในสงฆ์ ความไม่
ปฏิบัติชอบใน

พรหมณ์ ความไม่อ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ในตระกูล ก็ได้ ถึงความแพร่หลาย ฯ

ดูกรวิกาสุททั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้ เมื่อพระมหากษัตริย์ไม่
พระราชทาน

ทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่เป็นทรัพย์ ความขัดสนก็ได้ถึงแก่ความแพร่หลาย เมื่อความ
ขัดสนถึงความ

แพร่หลาย อทินนทานก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่อ อทินนทานถึงความ
แพร่หลาย ศัสตราก็ได้

ถึงความเพร่หลาย เมื่อศีลตรึงความ เพร่หลาย ปาณติบาตถึงความเพร่
หลาย เมื่อ
ปาณติบาตถึงความเพร่หลาย มุสสาวาทิถึงความเพร่หลาย เมื่อมุส
สาวาทิถึงความเพร่หลาย
ปิสุนนากก็ถึงความเพร่หลาย เมื่อปิสุนนากถึงความเพร่หลาย
กาเมสุจฉาจารก็ได้
ถึงความ เพร่หลาย เมื่อกาเมสุจฉาจารถึงความเพร่หลาย ธรรม
๒ ประการคือ ผรสาวา
และสัมปปะปาณก็ได้ถึงความเพร่หลาย เมื่อธรรม ๒ ประการถึงความเพร่
หลาย อภิขฌและ
พยาบาทิถึงความเพร่หลาย เมื่ออภิขฌและพยาบาทิถึงความ เพร่
หลาย มิคฌาสิฐก็ได้ถึง
ความเพร่หลาย เมื่อมิคฌาสิฐถึงความเพร่หลาย ธรรม ๓ ประการคือ ธรรม
ระคะ วิสมโลก
มิคฌธรรม ก็ได้ถึงความเพร่หลาย เมื่อธรรม ๓ ประการถึงความเพร่
หลาย ธรรมเหล่านี้
คือ ความไม่ปฏิบัติชอบใน มารดา ความไม่ปฏิบัติชอบในบิดา ความไม่ปฏิบัติ
ชอบในสวณะ

ความไม่ปฏิบัติ ชอบในพราหมณ์ ความไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล ก็ได้ถึง
ความเพร่หลาย

เมื่อธรรมเหล่านี้ถึงความเพร่หลาย เนื้ออายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย เนื้อ
วรรณะก็เสื่อมถอย

เมื่อสัตว์เหล่านั้นเสื่อมถอยจากอายุบ้าง เสื่อมถอยจากวรรณะ บ้าง บุตรของ
มนุษย์มีอายุ ๒๕๐ ปี

ก็มีอายุถอยลงเหลือ ๑๐๐ ปี ฯ

[๔๖] ดูกษัตริย์ทั้งหลาย จักมีสมัยที่มนุษย์เหล่านี้มีบุตรอายุ ๑๐ ปี ใน
เมื่อมนุษย์มีอายุ

๑๐ ปี เด็กหญิงมีอายุ ๕ ปี จักสมการมีสามีได้ ดูกษัตริย์ทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์
มีอายุ

๑๐ ปี รสเหล่านี้คือเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และเกลือ จัก
อันตรายไปสิ้น

ดูกษัตริย์ทั้งหลายในเมื่อมนุษย์ มีอายุ ๑๐ ปี หนักกับแก่ จักไปอาหาร
อย่างดี ดูกษัตริย์

ทั้งหลายเปรียบเหมือนข้าวสุก ข้าวสาลีระคนกับเนื้อสัตว์ จักไปอาหารอย่าง
ดี ในบัดนี้

ฉันใด ดูกษัตริย์ทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี หนักกับแก่ จักเป็น
อาหารอย่างดี ฉันนั้น

เหมือนกัน ดูกษัตริย์ทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี กุศลกรรม ๑๐ จัก
อันตรายไป

หมดสิ้น อกุศลกรรม ๑๐ จักรุ่งเรืองเหลือเกิน ดูกษัตริย์ทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์
มีอายุ ๑๐ ปี

แม้แต่ชื่อว่ากุศลจักไม่มี และคนมักุศลจักมีแต่ไหน ดูกษัตริย์ทั้งหลาย ในเมื่อ
มนุษย์มี

อายุ ๑๐ ปี คนทั้งหลายจักไม่ปฏิบัติชอบในมารดา จักไม่ปฏิบัติชอบในบิดา จักไม่
ปฏิบัติชอบใน

สงฆ์ จักไม่ปฏิบัติชอบในพราหมณ์ จักไม่ ประพฤติอ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่
ในตระกูล เขา

เหล่านั้นจักได้รับการบูชา และ ได้รับการสรรเสริญ เหมือนคนปฏิบัติชอบใน

มารดา ปฏิบัติชอบ

ในบิดา ปฏิบัติ ชอบในขณะ ปฏิบัติชอบในพรหมณ์ ประพฤติอ่อนน้อมต่อ
ท่านผู้ใหญ่ใน

ตระกูล ในบัดนี้ ฯ

ดูกรวิษณุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์อายุ ๑๐ ปี เขาก็ไม่มีจิตคิดเครพ

ผู้เกรงว่า

นี้แม่ นี้พ่อ นี้พ่อ นี้แม่ นี้ภรรยาของอาจารย์ หรือว่านี้ภรรยา ของท่านที่
เครพทั้งหลาย

สัตว์โลกก็ถึงความสูงส่งไปทั้งหมด เปรียบเหมือน เพาะ ไร่ สู้ขยัน สู้ข
จึงจาก ฉะนั้น

ดูกรวิษณุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์อายุ ๑๐ ปี สัตว์เหล่านั้นต่างก็จักเกิดความ
อาฆาต ความ

พยาบาท ความคิดร้าย ความ คิดจะฆ่าอย่างแรงกล้าในกันและกัน มารดากับ

บุตรก็ดี บุตรกับ

มารดาที่ดี บิดากับ บุตรที่ดี บุตรกับบิดาก็ดี พี่ชายกับน้องหญิงก็ดี น้องหญิง
กับพี่ชายก็ดี จักเกิด

ความ อาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่ากันอย่างแรงกล้า
นายพรานเนื้อเห็นเนื้อ

เข้าเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่า อย่างแรงกล้า
ขึ้นได้ ขึ้นนั้น
เหื่อนกัน ฯ

[๔๗] ดูกิริยาทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์อายุ ๑๐ ปี จักมีลักษณะกลับ
สิ้น ๗ วัน

มนุษย์เหล่านั้นจักกลับได้ความสำคัญกันเองว่าเป็นเนื้อ ศัสตราทั้ง หลายอันคม
จักปรากฏในเนื้อของ

พวกเขา พวกเขาคะฆ่ากันเองด้วยศัสตราอันคม นั้นโดยสำคัญว่า เนื้อ ดูก
ริยาทั้งหลาย

ครั้งนั้น สัตว์เหล่านั้น บางพวกมี ความคิดอย่างนี้ว่า พวกเราอย่าฆ่า
ใครๆ และใครๆ ก็อย่า

ฆ่าเรา อย่างกระนั้น เลย เราควรเข้าไปตามป่าหัญญุสมทุมป่าไม้ ระหว่างเกาะ
หรือชอกเขา

มีรากไม้และผลไม้ในป่าเป็นอาหารเลี้ยงชีวิตอยู่ เขาพากันเข้าไปตามป่าหัญญ
ุสมทุมป่าไม้ ระหว่าง

เกาะหรือชอกเขา มีรากไม้และผลไม้ ในป่าเป็นอาหารเลี้ยงชีวิตอยู่ตลอด ๗
วัน เมื่อล่วง ๗ วันไป

เขาพากันออกจากป่าหัญญุสมทุมป่าไม้ ระหว่างเกาะ ชอกเขา แล้วต่างสมาคม
กันและกัน

จักขุรับรองดีใจอย่างเหลือเกินในที่ประชุม ว่า สัตว์ผู้เจริญ เราพบเห็นกันแล้ว ท่าน
ยังมีชีวิตอยู่

หรือๆ ฯ

ดูกิริยาทั้งหลาย ลำดับนั้น สัตว์เหล่านั้น จักมีความคิดอย่างนี้ว่า เรา ถึง
ความ

สิ้นอายุตัวอย่างใหญ่เห็นปานนี้ เหตุเพราะสมภาทณธรรมที่เป็นอกุศล อย่างกระนั้น
เลยเราควร

ทำกุศล ควรทำกุศลอะไร เราควรงดเว้นปาณติปาต ควรสมภาทณ กุศลธรรมนี้
แล้ว

ประพฤติ เขจักงดเว้นจากปาณติปาต จักสมภาทณกุศลธรรมนี้แล้วประพฤติ
เพราะเหตุนี้

สมาคมกุศลธรรม เขาค้ำเจริญด้วยอายุบ้าง จักเจริญด้วยวรรณะบ้าง เมื่อเข
เจริญด้วยอายุบ้าง
เจริญด้วยวรรณะบ้าง บุตรของมนุษย์ทั้งหลายที่มีอายุ ๑๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง
๒๐ ปี ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นสัตว์เหล่านั้นจักมีความคิดอย่างนี้ว่า เรา เจริญ
ด้วยอายุบ้าง

เจริญด้วยวรรณะบ้าง เพราะเหตุที่สมาคมกุศลธรรม อย่าง กระนั้นแล เราควร
ทำกุศลสิ่งๆ

ขึ้นไป ควรทำกุศลอะไร เราควรงดเว้นจาก อทินนทาน ควรงดเว้นจาก
กาเมสุสมิงการ

ควรงดเว้นจากปิสุณาวาจา ควรงดเว้น จากพรุสวาจา ควรงดเว้นจากสัพพะปา
ปะ ควรละอริชฌมา

ควรละพยาบาท ควรละมิจฉาทิฐิ ควรละธรรม ๓ ประการ คืออธรรมราคะ วิสม
โลภ มิจฉาธรรม

อย่างกระนั้นแลเราควรปฏิบัติชอบในมารดา ควรปฏิบัติชอบในบิดา ควรปฏิบัติ
ชอบในสงฆ์

ควรปฏิบัติชอบในพรหมณ์ ควรประพฤติด้อย่น้อยต่อท่านผู้ใหญ่ใน ตระกูล
ควรสมาทาน

กุศลธรรมนี้แล้วประพฤติ เขาเหล่านั้นจักปฏิบัติชอบในมารดาปฏิบัติชอบในบิดา
ปฏิบัติชอบ

ในสงฆ์ ปฏิบัติชอบในพรหมณ์ ประพฤติ อ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ในตระกูล
จักสมาทาน

กุศลธรรมนี้แล้วประพฤติ เพราะ เหตุที่สมาคมกุศลธรรมเหล่านั้น เขาเหล่าน
ั้นจักเจริญด้วย

อายุบ้าง จักเจริญด้วย วรรณะบ้าง เมื่อเขาเหล่านั้นเจริญด้วยอายุบ้าง เจริญด้วยวรรณะบ้าง

บุตรของคนผู้เฒ่า ๒๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๔๐ ปี บุตรของคนผู้เฒ่า ๔๐ ปี จักมีอายุเจริญ

ขึ้นถึง ๘๐ ปี บุตรของคนผู้เฒ่า ๘๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๑๖๐ ปี บุตรของคนผู้เฒ่า

๑๖๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๓๒๐ ปี บุตรของคนผู้เฒ่า ๓๒๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๖๔๐ ปี

บุตรของคนผู้เฒ่า ๖๔๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๑,๒๘๐ ปี บุตรของคนผู้เฒ่า ๑,๒๘๐ ปี

จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๒,๕๖๐ ปี บุตรของคนผู้เฒ่า ๒,๕๖๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๕,๑๒๐ ปี

บุตรของคนผู้เฒ่า ๕,๑๒๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๑๐,๒๔๐ ปี บุตรของคนผู้เฒ่า ๑๐,๒๔๐ ปี

จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๒๐,๔๘๐ ปี บุตรของคนผู้เฒ่า ๒๐,๔๘๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๔๐,๙๖๐ ปี ฯ

[๔๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๔๐,๙๖๐ ปี ได้กตัญญูมีอายุ ๕๐๐ ปี

จึงจักสมควรวิสาขีได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๔๐,๙๖๐ ปี จักเกิดมีอาพาธ

๓ อย่าง คือ ความอยากกิน ๑ ความไม่อยากกิน ๑ ความเมา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อ

มนุษย์มีอายุ ๔๐,๙๖๐ ปี ชมพูทวีปนี้จัก มั่งคั่งและรุ่งเรือง มีบ้านนิคมและราชธานีแผ่ทั่วไถ้

เป็นตก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๔๐,๙๖๐ ปี ชมพูทวีปนี้ ประหนึ่งว่าอเวจีนรก

จักขุดเยียดไป ด้วยผู้คนทั้งหลาย เปรียบเหมือนป่าไผ่หรือป่าสาธพทกษะฉะนั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๔๐,๙๖๐ ปี เมืองพาราณสีนี้ จักเป็นราชธานี

มีนามว่า เกตุบดี เป็นเมืองที่มั่งคั่งและรุ่งเรืองมีพลเมืองมาก มีผู้คน คับคั่ง
และอาหาร

สมบูรณ์ ดุริยิกะทั้งหลาย ในเมืองนุชชีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี ในชมพูทวีปนี้จัก
มีเมือง

๘๔,๐๐๐ เมือง มีเกตุบดีราชธานีเป็นปฐม ๑

ดุริยิกะทั้งหลาย ในเมืองนุชชีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี จักมีพระเจ้าจักรพรรดิ
ทรงพระนาม

ว่า พระเจ้าสังฆะ ทรงอุบัติขึ้น ณ เกตุบดีราชธานี เป็นผู้ทรงธรรม เป็นพระราชา
โดยธรรม

เป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทร ๔ เป็นขอบเขต ทรงชนะแล้ว มีราช

อาณาจักรมั่นคง

สมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการ คือจักรแก้ว ๑ ข้างแก้ว ๑ ม้าแก้ว ๑ แก้วมณี ๑
นางแก้ว ๑

ศฤงคารแก้ว ๑ ปริณายกแก้วเป็น ที่ ๗ พระราชบุตรของพระองค์มีกว่าพัน

ล้วนฉลาดหาญ

มีรูปทรงสมเป็นปรีชาเขตรีย์

สามารถย่อเยื้องเสนาของข้าศึกได้ พระองค์

ทรงบำเพ็ญโดย

ธรรมมิต้องใช้อาชญา มิต้อง ใช้ศาสตรา ครอบครองแผ่นดินมีสาครเป็นขอบเขต ๑

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๓ ทีฆนิกาย ปาฏิการก - หน้า 57

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์อายุ ๘๐,๐๐ ปี พระผู้มีพระภาคทรง
พระนามว่า
เมตไตรย จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์เป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึง
พร้อม
ด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถี ฝึกบุรุษที่ควรฝึก
ไม่มีผู้ยิ่ง
ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว
เป็นผู้จำแนกพระธรรม
เหมือนตาคดอุบัติขึ้นแล้วในโลกในบัดนี้ เป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึง
พร้อมด้วยวิชา
และจรณะ ไปได้แล้ว รู้แจ้ง โลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้ยิ่งยิ่งกว่า เป็น
ศาสดาของเทวดา
และมนุษย์ ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระผู้มีพระ
ภาคพระนามว่าเมตไตรย
พระองค์นั้น จักทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้ เจริญชัด
ด้วยพระปัญญา
อันยิ่งด้วยพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและ
มนุษย์ให้
รู้ตาม เหมือนตาคดในบัดนี้ ทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหม
โลก ให้แจ้งชัดด้วย
ปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว สอนหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและ
มนุษย์
ให้รู้ตามอยู่ พระผู้มีพระภาคพระนามว่า เมตไตรยพระองค์นั้นจักทรงแสดงธรรม
งามใน
เบื้องต้น งามในท่ามกลาง งาม ในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้ง
อรรถ พร้อมทั้ง
พยัญชนะ บริสุทธิ บริบูรณ์สิ้นเชิง บริบูรณ์สิ้นเชิง พระผู้มีพระภาคพระนามว่า
เมตไตรยพระองค์นั้น
จักทรงบริหาร ภิบาลสงฆ์หลายพัน เหมือนตาคดบริหารภิกษุสงฆ์หลายร้อย
ในบัดนี้ละเนิ่น ๆ

ดูฤทธิทุกหลาย ครั้งนั้น พระเจ้าสังฆจักรทรงให้ยกขึ้นขึ้นปราสาทที่
พระเจ้ามหาปาณะ
ทรงสร้างไว้ แล้วประทับอยู่ แล้วจักรทรงสะ จักรทรงบำเพ็ญ ทาน แก่สมณ
พราหมณ์ คนกำพร้า
คนเดินทาง วณิชพา และยากทั้งหลาย จัก ทรงปลงพระเกศาและพระมัสสุ
ทรงครองผ้า
กาสาพัศักร์ แล้วออกจากเรือน ทรง ผนวชเป็นบรรพชิต ในสำนักของพระผู้
มีพระภาคพระ
นามว่า เมตไตรยอรหันต สัมมาสัมพุทธเจ้า ทำมเหศวรผนวชอย่างนั้นแล้ว
ทรงปลงพระองค์อยู่
แต่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปแล้ว ไม่ช้านักจักรทรงทำให้แจ้ง
ซึ่งประโยชน์ อัน
ยอดเยี่ยมทุกบุตรทั้งหลาย พากันออกจากเรือนมาชเป็นบรรพชิตโดยชอบ
ต้องการ อันเป็นที่สุด
แห่งพรหมจรรย์ ด้วยพระปัญญาอันยิ่งด้วยพระองค์เอง ในอิตรธรรมเทียว เข้าถึง
อยู่ ฯ

[๔๙] ดูฤทธิทุกหลาย เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นภะ มีตนเป็นสิ่งที่
อยู่ก็มีสิ่งอื่นเป็น
ที่พึ่ง จงมีธรรมเป็นภะ มีธรรมเป็นสิ่งที่พึ่ง อย่างมีสิ่งอื่นเป็นสิ่งที่พึ่งอยู่ ดูฤทธิ
ทั้งหลาย ก็ภิกษุ

ผู้มันเป้นกะ มีตนเป้นีทิพ ไม้สิ่งอื่นเป้นีทิพ นิธมเป้นกะ นิธมเป้นีทิพ ไม้

สิ่งอื่นเป้นีทิพอยู่ อย่างไรเล่า ฯ

ดูกรวิกาสุทั้งหลาย วิกาสุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นภายในภายในอยู่ มีความเพียร

มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอาฆมและโทมนัสในโลกเสียได้ ฯ

ดูกรวิกาสุทั้งหลาย วิกาสุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นภายนอกในภายนอก ทั้งหลายอยู่

มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอาฆมและโทมนัสในโลก เสียได้ ฯ

ดูกรวิกาสุทั้งหลาย วิกาสุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร

มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอาฆมและโทมนัสในโลกเสียได้ ฯ

ดูกรวิกาสุทั้งหลาย วิกาสุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นธรรมในธรรม ทั้งหลายอยู่ มีความเพียร

มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอาฆมและโทมนัสในโลก เสียได้ ฯ

ดูกรวิกาสุทั้งหลาย วิกาสุมันเป้นกะ มีตนเป้นีทิพ ไม้สิ่งอื่นเป้นีทิพ มีธรรม

เป้นกะ นิธมเป้นีทิพ ไม้สิ่งอื่นเป้นีทิพอยู่อย่างนั้นแล ฯ

[๕๐] ดูกรวิกาสุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปในโคธ ซึ่งเป้นิวสัย อันสืบเนื่องมา

จากบิดาของตน ดูกรวิกาสุทั้งหลาย เมื่อเธอทั้งหลายเที่ยวไปในโคธ ซึ่งเป้นิวสัย อันสืบมาจาก

บิดาของตน จักเจริญทั้งด้วยอายุ จักเจริญทั้งด้วยวรรณะ จักเจริญทั้งด้วยสุข จักเจริญทั้งด้วย

โภคะ จักเจริญทั้งด้วยพระ ฯ

ดูกรวิกาสุทั้งหลาย ในเรือนอายุของวิกาสุ มีอธิปไตยอย่างไร ดูกรวิกาสุ ทั้งหลาย วิกาสุ

ในพระธรรมวินัยนี้ เจริญอิทธิบาทประกอบด้วยฉันทะสมาธิทาน สังขาร เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย

ด้วยวิริยะสมาธิทานสังขาร เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วยจิตตสมาธิทาน

สังขาร เจริญอิทธิบาท

ประกอบด้วยอัมมังสาสมาธิปัตถน สังขาร เหล่านั้น เพราะเจริญอิทธิบาท ๔ เหล่านี้ เพราะกระทำ

ให้มากซึ่งอิทธิบาท ๔ เหล่านี้ เมื่อปรารถนาที่จะพึงตั้งอยู่ได้ถึงกับ ๑ หรือเกินกว่ากับ ๑ ดุจ

วิทยาทั้งหลาย นี้แลเป็นอธิบายในเรื่องอายุของวิทยา ฯ

ดุจวิทยาทั้งหลาย ในเรื่องวรรณะของวิทยา มีอธิบายอย่างไร ดุจวิทยา ทั้งหลาย วิทยา

ในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง สำราญระว่างในพระปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วย มรรยาทและโคจร

มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทาน ศีลาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ดุจวิทยาทั้งหลาย

นี้แลเป็นอธิบายในเรื่องวรรณะ ของวิทยา ฯ

ดูกรวิกาษทั้งหลาย ในเรื่องสุขของวิกาษ มีอธิบายอย่างไร ดูกรวิกาษ ทั้ง
หลาย วิกาษใน
พระธรรมวินัยนี้ สังคหิกาม สังคหอกุศลธรรม บรรลุ ปรุณณมม มีวิตก
มีวิจารณ์ มีจิต

และสุข เกิดแก่เวกอยู่ บรรลุติชฌมาน มี ความห่วงใยแห่งจิต ณ ภายใน
เป็นธรรมเอกผด
ขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีจิตและสุขเกิดแต่สมาธิ
อยู่ เป็นผู้มือบาป

มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยกาย เพราะมีสติสงบไป บรรลุติชฌมาน ที่พระ
อริยทั้งหลาย
สรรเสริญว่า ผู้ได้มานั้น เป็นผู้มือบาป มีสติ อยู่เป็นสุข บรรลุจตุตถฌมาน ไม่มี
ทุกข์

ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมมัสสโสมมสังขารๆ ได้ มือบาปเป็นเหตุ
ให้สติ

บริสุทธิ์อยู่ ดูกรวิกาษทั้งหลาย นั้นแลเป็นอธิบายใน เรื่องสุขของวิกาษ ฯ

ดูกรวิกาษทั้งหลาย ในเรื่องโศกะของวิกาษ มีอธิบายอย่างไร ดูกรวิกาษ ทั้ง
หลาย วิกาษ

ในพระธรรมวินัยนี้ มีจิตประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศ ๑ อยู่ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓
ทิศที่ ๔

๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง ด้วยจิต
ประกอบด้วยเมตตาอัน

ไพศาล ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณ มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน แผ่
ไปตลอดโลก

ทั่วสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุก สถาน ด้วยมีจิตประกอบด้วยกรุณา แผ่ไปตลอดทิศ ๑
อยู่ ทิศที่ ๒

ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง
ด้วยจิต ประกอบ

ด้วยกรุณาอันไพศาล ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มี ความ
เบียดเบียน แผ่

ไปตลอดโลก ทั่วสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยมีจิต ประกอบด้วยมุทิตา แผ่

ไปตลอดทิศ ๑

อยู่ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนั้น ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้อง
ขวาง

ด้วยจิตประกอบด้วยอุทิศ อันไพศาล ถึงความเป็นใหญ่หาประมาณมิได้
ไม่มีเวร ไม่มีกรรม

เบียดเบียน แผ่ ไปตลอดโลก ทำสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยจิต
ประกอบด้วยอุเบกขา

แผ่ไปตลอดทิศ ๑ อยู่ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนั้น ทั้ง เบื้อง
บน

เบื้องล่าง เบื้องขวาง ด้วยจิตประกอบด้วยอุเบกขอันไพศาล ถึงความ เป็นใหญ่
หาประมาณ

มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีกรรมเบียดเบียน แผ่ไปตลอดโลก ทำสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุก
สถาน ดูก

วิภาษทั้งหลาย นั้นเล่าเป็นอธิบายในเรื่องโภาค ของวิภาษ ฯ

ดูกรวิภาษทั้งหลาย ในเรื่องพระของวิภาษ มีอธิบายอย่างไร ดูกรวิภาษ ทั้ง
หลาย วิภาษ

ในพระธรรมวินัยนี้ ทำให้แจ้งซึ่งเจตมุตติและปัญญมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะสิ้นไป

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๓ ทีฆนิกาย ปาฏิการก - หน้า 60

ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง ในอิच्छธรรมเทียว เข้าถึงอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่
แลเป็นอธิปไตย
เรื่องพระของภิกษุ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่เล็งเห็นแก่กำลังสักอย่างหนึ่งอื่น อันข่มได้ เสน
ยาก เหมือน
กำลังของมารนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุญนี้จะเจริญขึ้นได้ อย่างนี้ เพราะเหตุคือ
มุนีคุณธรรม
ทั้งหลาย ฯ

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระพุทฺธพจน์แล้ว ภิกษุเหล่านั้นยินดี
ชื่นชม พระภาติ
ของพระผู้มีพระภาคเจ้าดังนี้แล ฯ

จบ จักกวัตติสูตร ที่ ๓

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑๒ อังคุตตรนิกาย เอก-ทศ-ติปิฎก - หน้า 215
จากการตีมนม คือ สุนัขและแมวอันเป็นสัตว์แห่งความประมาท เป็นคนมีศีล
มีกัลยาณธรรม
มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทินมีไทยธรรมเครื่องบริจาคน้อยแล้ว มี
มืออันชุ่ม
ยินดีในการเสียสละ ควรแก่การขอ ยินดีในงานและการแจกจ่ายทาน อยู่ครอง
เรือน เน้นเทวดา
ทั้งหลายก็กล่าวสรรเสริญคุณของเขากว่า สตรีหรือบุรุษในบ้านหรือนอกแห่งไหน
ถึงพระพุทธเจ้า
เป็นสรณะ ฯลฯ ควรแก่การขอ ยินดีในงานและการแจกจ่ายทาน ดูกรอานนท์
กัลยาณชน
นั้นแล ฟุ้งไปทมนมก็ได้ ฟุ้งไปทมนมก็ได้ ฟุ้งไปทั้งตมนมและทมนมก็ได้ ฯ
กัลยาณชนไม่ฟุ้งทมนมไปไม่ได้ กัลยาณชน กัลยาณชน หรือกัลยา
ณชนก็ฟุ้งทมนมไปไม่ได้ ส่วนกัลยาณชน ฟุ้งทมนมไปได้
เพราะสัตตบุรุษฟุ้งไปทุกทิศ ฯ

จุฬินสูตร
[๕๒๐] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว บัง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้น แล้วได้ทูลถามพระผู้
มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับฟังมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระ
ภาคว่า ดูกรอานนท์
สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าซึ่งมีนามว่า อภิภู ยืนอยู่ในพรหมโลก ให้พ้น
แห่งโลกธาตุ
รู้แจ้งได้ด้วยเสียง พระเจ้าข้า ส่วนพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเล่า
ทรงสามารถ
ที่จะทำโลกธาตุเท่าไรให้รู้แจ้งได้ด้วยพระสุรเสียง พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ดูกรอานนท์
นั้นสามารถ ส่วนพระตถาคตนั้นไม่ถ้วน ฯ
ท่านพระอานนท์ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเป็นครั้งที่ ๒ ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้
เจริญ

ข้าพระองค์ได้สัรับฟังมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่าดูกรอานนท์ สาก
ของพระสิขี

สัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งมีนามว่า อภิภู ยืนอยู่ในพรหมโลก ทำให้แผ่แห่งโลกธาตุรู้
แจ้งได้ด้วยเสียง

พระเจ้าข้า ส่วนพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเล่า ทรงสมารถที่จะทำ
โลกธาตุ

เท่าไรให้รู้แจ้งได้ด้วยพระสุรเสียง ฯ

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑๒ อังคุตตรนิกาย เอก-ทศ-ติปิฎก - หน้าที่ 216

พ. ดูรอาณนั นั เป็นสาวก ส่วนพระตถาคตไม่ยุ่ง
ท่านพระอาณนั ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคนี้เป็นครั้งที่ ๓ ว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์ได้สดับรับฟังมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่าดูรอาณนั
สาวกของพระสัพ
สัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งมีนามว่า อภิภู สถิตอยู่ในพรหมโลก ทำให้พื้นแห่งโลกธาตุ
แจ้งได้
ด้วยเสียง พระเจ้าข้า ส่วนพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเล่า ทรง
สามารถที่จะทำ

โลกธาตุเท่าไรให้รู้แจ้งได้ด้วยพระสุรเสียง ฯ

พ. ดูรอาณนั เธอได้ฟังเรื่องพื้นโลกธาตุ เพียงเล็กน้อย ฯ

ภ. ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าแต่พระสุต บัดนี้เป็นกาลเวลาแห่งเทศนาที่
พระองค์
จะพึงตรัส วิชาทั้งหลายได้จัดบรรณเทศนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำ
ไว้ ฯ

พ. ดูรอาณนั ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวท่านพระ
อาณนั

ทูลรับสนองพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูรอาณนั จักรวาล
หนึ่ง

มีกำหนดเท่ากับโอกาสที่พระจันทร์พระอาทิตย์โคจร ทวีทิศสว่างไสวรุ่งโรจน์ โลก
มีอยู่พื้น

จักรวาลก่อน ในโลกพื้นจักรวาลนั้น มีพระจันทร์พื้นดวง มีอาทิตย์พื้นดวง มี
ขุนเขา

สิ้นรูพื้นหนึ่ง มีชมพูทวีปพื้นหนึ่ง มีปรดิโยกานทวีปพื้นหนึ่ง มีอุตตรกुरुทวีปพื้น
หนึ่ง

มีบุพพิเทททวีปพื้นหนึ่ง มีมหาสมุทรสี่พื้น มีทกวมหาราชสี่พื้น มีเทวโลกชั้นลาด
มหาราชูปัทมพื้นหนึ่ง มีเทวโลกชั้นดาวดึงส์พื้นหนึ่ง มีเทวโลกชั้นยามาพื้นหนึ่ง มี
เทวโลกชั้น

ดุสิตพื้นหนึ่ง มีเทวโลกชั้นนิมมานรดีพื้นหนึ่ง มีเทวโลกชั้นปรนิมมิตวสวัตตีพื้น
หนึ่ง

มีพรหมโลกหนึ่ง ดูกอานนท์ นี่เรียกว่าโลกาตุอย่างเล็กมีพัลลวาล โลก
คน

โดยส่วนแบ่งโลกาตุ อย่างกลางมีพัลลวาลนั้น นี่เรียกว่าโลกาตุอย่าง
ใหญ่ประมาณ

แสนโกฏิพัลลวาล ดูกอานนท์ตถาคตมุ่งหมายอยู่ พึงทำโลกาตุอย่างใหญ่
ประมาณ

แสนโกฏิพัลลวาลให้รู้แจ้งได้ด้วยเสียง หรือทำให้รู้แจ้งได้เท่าที่มุ่งหมาย ฯ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พระผู้มีพระภาคพึงทำโลกาตุอย่างใหญ่
ประมาณแสน

โกฏิพัลลวาล ให้รู้แจ้งด้วยพระสุรเสียง หรือทำให้รู้แจ้งได้เท่าที่พระองค์ทรงมุ่ง
หมายอย่างไร ฯ

พ. ดูกอานนท์ พระตถาคตในโลกนี้ พึงแผ่รัศมีไปทั่วโลกาตุอย่างใหญ่
ประมาณ

แสนโกฏิพัลลวาล เมื่อใด หมู่สัตว์พึงจำแสงสว่างนั้นได้ เมื่อนั้นพระตถาคตพึง
แปลง

พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑๒ อังคุตตรนิกาย เอก-ทศ-ติกนิบาต - หน้า 217
พระสุริยงให้สัตว์เหล่านั้นได้ยิน พระตถาคตจึงทำให้โลกธาตุอย่างใหญ่
ประมาณเสนโกฏิจักรวาล
ให้รู้แจ้งได้ด้วยพระสุริยง หรือพึงทำให้รู้แจ้งได้เท่าที่พระองค์ทรงมุ่งหมาย ด้วย
อาการเช่นนี้แล ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ ได้กราบทูลว่า เป็นลาภ
ของ
ข้าพระองค์หนา ขอ ข้าพระองค์ได้ดีแล้วหนอที่ข้าพระองค์มีพระศาสนาผู้มีฤทธิ์มี
อานุภาพมากอย่างนี้
เมื่อท่านพระอานนท์กราบทูลอย่างนั้นแล้ว ท่านพระอุทกียได้กล่าวกะท่านพระ
อานนท์ว่า ดูกรอานนท์
ในข้อนี้ท่านจะได้ประโยชน์อะไร ถ้าศาสนาของท่านมีฤทธิ์ มีอานุภาพมากอย่างนี้
เมื่อท่าน
พระอุทกียกล่าวอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระอุทกียว่า ดูกรอุทกีย
เธออย่าได้กล่าว
อย่างนี้ ถ้าอานนท์ยังไม่หมดราคะเช่นนี้ พึงทำกาละไป เธอพึงเป็นเจ้าแห่งเทวดา
ในหมู่เทวดา
๗ ครั้งพึงเป็นเจ้าจักรพรรดิในชมพูทวีปเป็นแฉะ ๗ ครั้ง เพราะจิตที่เลื่อมใสใน
ดูกรอุทกีย
ก็แต่ว่าอานนท์จักปรินิพพานในอัมภพพื้นแอง ฯ

จบอานันตวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. จันณสูตร	๒. อาชีวกสูตร
๓. สักกสูตร	๔. นิคคัลลสูตร
๕. สมณฑาสสูตร	๖. นนฺตสูตร
๗. ภาวสูตร	๘. สัพพตฺตสูตร
๙. คันถสูตร	๑๐. จุฬินฺนสูตร ฯ